

Co je referát?

Jaroslav Novotný

Určení a povaha referátu

Smyslem referátu je podat čtenáři svými vlastními slovy zprávu o záměru a tematice referovaného textu. Ze studijního hlediska je dalším smyslem referátu osvojení argumentace referovaných textů a vytváření si vlastních studijních materiálů.

Referát je elementárním žánrem v tom smyslu, že teprve představení tématu a stanoviska textu je podkladem pro nějakou následnou možnou interpretaci, analýzu, srovnání s jiným stanoviskem, kritiku a diskusi. Když chci něco interpretovat, rozebírat, srovnávat, podrobovat kritice a diskutovat, musím to vždy nejdříve představit pokud možno v původním významu a smyslu.

Referát je ovšem už také prvotní interpretací. Při představování tématu, záměru a postupu výkladu nějakého textu musím dbát na to, abych pro sebe odlišoval a do referování neprojektovat vlastní předsudky a předběžná vědění o referované záležitosti a zároveň se pokoušel ji představit pokud možno v původním smyslu tak, jak je v textu překládána.

Po formální stránce má být referát souvislým textem, a to jak ve smyslu postupné návaznosti všech vět referátu, tak i logiky výkladu a věcné výstavby tématu, tak také ve smyslu, že má mít celkově „hlavu a patu“.

Co znamená, že referát má mít hlavu a patu

1. Nedílnou součástí referátu je:

1.1 **nadpis**

1.2 **jméno autora referátu**

2. Vlastní text referátu má mít krátký **úvod**, ve kterém autor referátu čtenáři sdělí, jaký text od jakého autora referuje, co je hlavním tématem, otázkou či záměrem referovaného textu.

3. U úvodu by zároveň v poznámce pod čarou měly být uvedeny **základní bibliografické údaje** původního textu (především: autor, celý název textu, místo vydání, vydavatel, rok vydání a případně překladatel).

4. **Hlavní část referátu** spočívá v postupném sledování výkladu hlavních (!) témat. Ty je potřeba zreferovat tak, aby byla postižena jejich základní argumentace, aby byla zachována jejich argumentační souvislost a aby vždy u každého referovaného tématu bylo vidět, jak souvisí (!) s celkovým záměrem a cílem referovaného textu, který byl vytčen v úvodu referátu.

Při parafrázování původního výkladu lze odkazovat na stránky v původním textu (a to buď poznámkou pod čarou, nebo číslem stránky v závorce přímo v textu referátu).

5. Referát má mít **závěr**. V něm se autor referátu pokusí krátce shrnout a vystihnout, k jakému řešení autor původního textu dospěl.

Závěr svým způsobem má odpovídat na úvod. Pokud v úvodu referátu formulujeme téma, problém (či otázku) a záměr referovaného textu, měl by závěr referátu shrnout odpověď na úvodní představení tématu a problému (resp. otázky).

Doporučení pro přípravu referátu

Referát je potřeba psát až po přečtení celého původního textu, nejlépe na základě připravených poznámek či případně na základě vlastního konspektu. Po přečtení proto, že součástí referátu jednak musí být uvedení hlavního tématu a celkového záměru a jednak je třeba vybrat vskutku jen hlavní témata, což lze smysluplně učinit jen tehdy, když máme již vytvořenu představu o celkovém směřování výkladu, který chceme zreferovat. Referovaná témata musejí být správně argumentována (nestačí jen heslovitá zmínka), musejí na sebe navazovat a u každého dílčího referovaného tématu musí být čtenáři referátu jasné, jak toto téma souvisí s celkovým záměrem celého referovaného textu. Tematické bloky je v referátu vhodné členit do odstavců.

Proč právě taková struktura a postup psaní referátu? – Hermeneutický kruh

a/ Formálně jde o **vztah významového celku a jeho částí**. V rámci čtení textu jde o vztah mezi celkovým záměrem a významem sdělení a jeho vnitřním dílčím (postupným po částech) naplňováním.

b/ Kde se odehrává tento vztah? – Ve vztahu našeho rozumění a čteného textu.

- Text čtu z pozice nějakého výchozího a průběžně vždy celkového porozumění tomu, čeho se týká, toto porozumění předurčuje možné významy částí, jimiž při čtení procházím (kapitoly, odstavce, věty, významy jednotlivých termínů).

- Procházené části zpětně celkový význam konkretizují, dotvářejí, poopravují, případně rozbíjejí a vyžadují vytvoření nového celkového porozumění čtenému textu.

c/ Povaha hermeneutického kruhu (vzájemná a zpětná souvztažnost významového celku a jeho částí v porozumění čtenému textu) je **dynamická**: jde o neustálý děj, který se odehrává jak v průběhu čtení, tak i dalším přemýšlení o textu a při každém jeho novém pročitání.

Rozsah hermeneutického kruhu

a/ Dění hermeneutického kruhu v porozumění čtenému textu je exemplární případ mnohem širšího dosahu dění této struktury.

b/ Dynamická souvztažnost významového celku a jeho vnitřních částí je základní strukturální povahou rozumění sobě ve světě, ve svých situacích vůbec. *Odehrává se s námi* neustále, nelze z ní vystoupit ani ji na chvíli vypnout a užívat jen příležitostně.

c/ V této struktuře se pak odehrává i řečové a písemné sdělení:

- musím mít jasno ohledně **celkového záměru, co chci říci**;

- **adekvátně tomu** volím **způsob řeči** (žánr textu) a zaujímám **celkový postoj** (gesto, intonaci a modulaci hlasu, styl psaní apod.), **argumenty** a jejich posloupnost, **slova** ...

- řeč, resp. text vedu k **naplnění (uzavření)** výchozího záměru.

Žánr referátu se naplňuje ve struktuře hermeneutického kruhu

1. Nadpis a jméno autora: jde o identifikaci vašeho textu, svým způsobem jeho vývěsní štít, který dělá první krok v utváření čtenářova porozumění tomu, co mu předkládáte.
2. Úvod: nastolujete výchozí porozumění čtenáře ohledně toho, co mu předkládáte (povaha a záměr vašeho textu) a čeho se text bude týkat (autor, téma a záměr referovaného textu).
- [3. Bibliografický údaj: poskytuje jasné a ověřitelné vodítko ke zdroji, s nímž pracujete.]
4. Hlavní část referátu: konkretizuje a postupně po základních argumentačních částech naplňuje celkový záměr vytčený v úvodu.
5. Závěr: shrnuje to, kam naplnění záměru dospělo a tím uzavírá celý kruh sdělení.